

kind & samenleving

November 2018 | editie 3

KIND & SAMENLEVING

magazine

INHOUDSTAFEL

- 3 Editio
Verbeelding aan de macht
- 4 Ruben Vandersteen verlegt een steen in Sint-Gillis
'In het begin werd onze Karavane veel beklad met graffiti.
Dat was de vuurdoop'
- 6 Beste burgemeester en schepenen
Onze dromen voor zes jaar beleid
- 9 Column
Het monster in de tiener
- 10 Stichting Sponk
Aan het stuur van je leven
- 13 De maakbare wereld
(Bijna) alles is mogelijk met pallets
- 15 Buitenspeeldag volgens Pieter Bruegel
Zoeken naar wat er staat en niet staat

[@kindsamenleving](https://twitter.com/kindsamenleving)

www.k-s.be

[kindsamenleving](https://www.facebook.com/kindsamenleving)

Foto cover: Sabine Miedema

Foto: Johan Meire

VERBEELDING AAN DE MACHT

In hun spel maken kinderen complete werelden. In hun fantasie, hun gebaren, hun gebabbel, maar ook in het echt. Ze bouwen kampen, zandkastelen en hoge blokkentorens, en kieperen die net zo graag ook weer omver. En al is hun bouwwoede een en al materie en daadkracht, toch klinkt de utopie erin door. Geraakt de toren deze keer wél tot bij het plafond? Zal de opkomende zee het alsnog moeten opgeven? En blijft ons kamp voor eeuwig geheim?

De wereld maken en *hermaken*, dat is wat we als mensen doen. Soms gebeurt dat doordacht; misschien wel vaker proberen we maar wat uit. Kijken of het lukt. Ook dan schipperen we tussen droom en daad. Soms staan dan wetten in de weg, en praktische bezwaren, maar net zo goed ontdekken we de speelruimte die een stukje utopie even echt maakt.

Zo trokken we vorige maand op autoloze zondag doorheen Brussel om te kijken hoe een verdwijnploeg voor auto's de stad hermaakt. Een speelse dag toont hoe het ook zou kunnen zijn, 'als we maar...'. Het is een pop-updroom, maar eentje die doet nadenken als we weer wakker worden. **Stichting Sponk** brengt in beeld hoe de stad transformeert met zachte weggebruikers aan het stuur.

Ook de eigenzinnige tienerwerking Karavane 1060 in Sint-Gillis bespeelt de ruimte tussen zotte ideeën en de prozaïsche werkelijkheid. Hier werd een werking uit de grond gestampt voor 'de moeilijkste leeftijdsgroep', zomaar op een plein, vanuit een kleine caravan. Ga er maar eens aan staan! Ons **interview met tienerwerker Ruben Vandersteen** toont hoe een portie lef, een paar maanden tijd en voortdurend inspelen op wat zich aandient, de ingrediënten vormen voor een laagdrempelige werking.

Het speelse maakwerk komt terug in ons artikel over bouwen met pallets: makkelijk te vinden materiaal dat zich uitstekend leent tot pop-upconstructies, ook samen met kinderen. Voor wie misschien al te hard van stapel loopt om droomkastelen te bouwen, is er **De maakbare wereld**, onze handleiding voor speelse doe-het-zelvers.

En dan schreven we nog een **brief aan de burgemeesters en schepenen**, die vanaf nieuwjaar ook voor kinderen en jongeren het verschil kunnen maken in onze steden en gemeenten. We delen met hen een paar dromen over plekken die ertoe doen, over gewoon buiten kunnen zijn, over bruikbaar groen, over een STOP-principe die naam waardig, en over het mee betrekken van alle kinderen. De brief is een uitnodiging om kinderen op de agenda te zetten van het beleid, omdat we van onze beleidsmakers dromen én daden verwachten.

Johan Meire

HOE VERLEG IK EEN STEEN?

Sinds 2017 kunnen de tieners van Sint-Gillis terecht in Karavane 1060, een tijdelijke plek in de publieke ruimte. Met engelengeduld en creatieve projecten bouwt Ruben Vandersteen daar een eigenzinnige werking uit.

Door Sabine Miedema

Het is een zonnige woensdagnamiddag en we bevinden ons op een van de meest levendige pleinen van Brussel, het Moricharplein. Om ons heen fietsen, skaten en rennen kinderen en jongeren van allerlei leeftijden en achtergronden. Terwijl Ruben nog een praatje maakt met een buurtbewoner, kijk ik alvast eens waar de tieners mee bezig zijn. Een van hen ligt muisstil op de grond terwijl een begeleider vakkundig zijn gezicht beplakt met gips. Straks zal hij zijn masker kunnen beschilderen. Wat later laat Ruben mij de kleurige maskers zien die de andere tieners al hebben gemaakt.

TIENERWERKER RUBEN VANDERSTEEN:
'IN HET BEGIN WERD ONZE KARAVANE VEEL BEKLAD MET GRAFFITI. DAT WAS DE VUURDOOP. HET HEEFT VIER OF VIJF MAANDEN GEDUURD VOOR WE AANVAARD WERDEN'

Het project Karavane 1060 is een succes. Hoe ben je op dit idee gekomen?

'Ik was nieuw in de job als tienerwerker en ik kende de buurt en de jongeren eigenlijk nog niet zo goed. Karavane was voor mij een waardevolle manier om twee vliegen in één klap te slaan. Karavane maakt het aan de ene kant mogelijk om toffe activiteiten te doen in de publieke ruimte en geeft tegelijkertijd de mogelijkheid om op een laagdrempelige manier de jongeren te leren kennen. Ik had op dat moment geen jeugdhuis en ik had ook nog geen publiek. Op deze manier kon ik naar de jongeren toe gaan.'

Hoe waren de eerste weken?

'Die vond ik wel spannend. Je weet niet goed hoe de jongeren erop zullen reageren. In het begin werd onze Karavane veel beklad met graffiti en er is ook een keer ingebroken. Maar dat hoort er denk ik een beetje bij, dat is de vuurdoop. Het heeft ongeveer vier of vijf maanden geduurd voor we aanvaard werden.'

Eén gebeurtenis was wel kenmerkend voor de verandering. De Karavane was weer eens beklad met graffiti. Toen zijn een aantal jongeren op eigen initiatief aan de slag gegaan om hem te herschilderen. En dan weet je: nu is de Karavane ook een beetje van hen. Die tieners zijn dan ook gebleven en zijn zo'n beetje de vaste kern geworden.'

Hoe groot is de groep jongeren die op jullie activiteiten afkomen?

'Er is een vaste groep van ongeveer acht tieners. Die hangen eerst wat rond op het plein of spelen wat voetbal en komen dan naar ons. Ik vind dat een heel toffe manier van werken. Soms zijn er ook tieners die maar één keer langskomen, maar dat is niet erg. Dat is de hele bedoeling van de Karavane: dat je langs mag komen wanneer je wilt. Je neemt daarmee een heel belangrijke drempel voor tieners weg.'

Organiseer je de activiteiten alleen of krijg je hulp?

Ik ben de enige tienerwerker voor de gemeente, maar ik heb wel heel veel goede partners die me ondersteunen, zoals het Gemeenschapscentrum Pianofabriek, Kamo vzw voor kunstbeleving, Toestand vzw...

Mus-e vzw levert kunstenaars die met ons samenwerken. Raïsa, die nu helpt met de maskers, is fotograaf en daarom doen we nu veel activiteiten rond fotografisch onderzoek. Zij heeft bijvoorbeeld Karavane omgebouwd tot een zwarte doos. Ze kan hiermee het plein aan de binnenkant van de Karavane op z'n kop projecteren. Ze doet verschillende oefeningen met de tieners. Zo leert ze hen bijvoorbeeld met verschillende belichtingstijden te werken, waardoor je van die zotte special effects krijgt.'

Dit is het tweede seizoen dat de Karavane op het plein staat. Heb je dingen geleerd in het eerste seizoen?

'Ja, maar tegelijkertijd gelden sommige lessen nu al niet meer. Heel veel heeft te maken met de dynamiek op het plein en in één jaar tijd is die weer veranderd. Een heel concreet voorbeeld daarvan is dat er altijd een groepje jongeren zat in een hoekje van het plein. We hadden daar in het begin geen goede band mee, maar hebben die opgebouwd. Een van de plannen was om hen ook te betrekken bij het project, maar zij komen nu niet meer. Dan moet je nieuwe dingen bedenken. Het blijft constant fris en nieuw. Het is veel improviseren.'

We hebben wel geleerd dat er heel wat uitdagingen zijn aan een werking in de publieke ruimte. Je kunt hier niet veel materiaal opslaan. Je kunt het ook niet buiten laten staan, want dan wordt het gestolen. Daarnaast heb je hier ook maar weinig intimiteit, iedereen kan zien wat je doet. Een dansproject is zo mislukt, omdat je superveel van jongeren vraagt als ze dat in de publieke ruimte moeten doen.'

Daarom ben je in maart ook een tienerhuis gestart?

'Dat is nu een soort jeugdhuis aan het worden. Het bevindt zich in een leegstaand pand van Communa, een soort Franstalige tegenhanger van Toestand vzw. We delen het met andere organisaties, en dat zorgt ook voor uitdagingen, omdat je de ruimte niet helemaal naar je eigen hand kan zetten. Maar doordat je de ruimte deelt, zijn er wel veel faciliteiten, zoals een keuken, een pingpongtafel, zetels.'

In hoeverre geef je de tieners verantwoordelijkheid?

'De groep die ik nu heb, bestaat uit tieners van elf tot veertien. De iets ouderen heb ik net wat extra verantwoordelijkheid gegeven. Ze vormen een mini-jeugdraad waarin de tieners zelf mee mogen beslissen wat er gaat gebeuren. Ik vind het belangrijk dat ze een stem krijgen en dat zij niet louter 'consumenten', maar ook leren dat het een inspanning vergt om iets te organiseren.'

Hoe moeilijk is het om tieners te bereiken?

'Als je ze eenmaal mee hebt, lukt het goed. Ik merk ook dat vooral jongere tieners nog sterk aan hun ouders hangen, waardoor de ouders de tieners positief kunnen beïnvloeden. In het begin van de werking ben ik bij gezinnen gaan aanbellen, waarvan ik wist dat daar tieners woonden. Zo maakten zowel de tieners als de ouders meteen kennis met mij. En daarnaast zijn de scholen een belangrijke brug geweest tussen mij en de tieners.'

Meisjes vormen een aparte uitdaging. Bij meisjes met een migratieachtergrond merk ik soms ook dat er van hen verwacht wordt dat ze meehelpen met het huishouden. Maar dat is zeker niet altijd zo, ze staan er vaak open voor, maar het niet zo makkelijk. Ze hebben meer veiligheid, een vrouwelijke contactpersoon en een vertrouwde sfeer nodig om zich ergens thuis te voelen. Ik wil daar in de toekomst nog meer op inzetten.'

Heb je nog toekomstdromen voor de werking?

'Allereerst is dit project gefinancierd met tijdelijke subsidies. Het is dus onzeker of we de tienerprojecten verder kunnen zetten. Het project Karavane was ook bedoeld om de tieners hier beter te leren kennen, en dat is wel gelukt. Nu heb ik ze in verschillende activiteiten zitten en kan ik daarmee verder bouwen. Maar er komen elk jaar nieuwe tieners bij, dus hopelijk kunnen we Karavane verderzetten zodat we ook nieuwe jongeren mee krijgen.'

Verder hebben we al eens een zeepkistenrace georganiseerd, waarbij de tieners zelf hun zeepkist maakten. In de toekomst zou ik graag met de gasten een boot of een vlot willen maken. Om daarmee dan een echt tochtje op een rivier te maken.'

BESTE BURGEMEESTER, BESTE SCHEPENEN,

Eerst en vooral: van harte gefeliciteerd met uw (her)verkiezing, en uiteraard wensen we u vanaf januari 2019 een mooie bestuursperiode toe, waarin u voor uw dorp of stad het verschil kunt maken. Omdat kinderen nog niet kunnen stemmen, maar toch al actieve bewoners zijn, willen we u vragen om ook hen zeker niet te vergeten.

In uw stad of gemeente zijn er ongetwijfeld heel wat 'eilandjes' voor kinderen: broodnodige ankerpunten waar zij een veilige basis vinden, elkaar ontmoeten, zich engageren en zichzelf organiseren. De jeugdbeweging, het jeugdwelzijns-werk, het speelpleinwerk, de sportclub, de academie, het jeugdhuis... Die rijkdom is te koesteren – te behouden, te versterken, aan te vullen.

Maar misschien liggen de uitdagingen voor uw bestuur vooral op een ander terrein: in heel wat dorpen en steden blijven kinderen en jongeren immers net te veel op een eiland zitten. Net als volwassenen leven ook zij op het kruispunt van verschillende beleidsdomeinen. De uitdaging blijft dus om bruggen te bouwen over de verschillende beleidsthema's heen. De steden en gemeenten die inzetten op het thema of het label [kindvriendelijkheid](#), ervaren dat heel concreet: een jeugdbeleid voer je niet met de jeugddienst en de jeugdraad alleen, al was het maar omdat kinderen bijvoorbeeld ook tot de meest intensieve gebruikers van de publieke ruimte behoren. Hoe je die verbinding kunt maken en kinderen een plaats geeft in het hele beleid? Wij geven alvast vijf aandachtspunten mee.

1. Creëer plekken en betrokkenheid.

Kinderen en jongeren die zich thuis voelen in hun buurt en hun gemeente, zijn betrokken burgers, vandaag en morgen. Die band met uw stad of gemeente wordt allereerst via de buurt of de deelgemeente gecreëerd. Kinderen spelen vooral dicht bij huis: zo raken ze vertrouwd met hun buurt, ze leren er de plekken en mensen kennen. Verder houden kinderen en jongeren vooral van fijne, herkenbare plekken, waar ze elkaar kunnen ontmoeten. Een aantrekkelijk stads- of dorpsplein maakt het bovendien aangenamer wonen voor volwassenen.

- Zijn er voldoende betekenisvolle, gedeelde centrale plekken in de (deel)gemeente? Denk dan niet alleen aan formele speelterreinen en vrijetijdsvoorzieningen. Parkjes, het station, de frituur of het bosje achter het zwembad kunnen net zo goed belangrijke plekken voor kinderen en jongeren zijn.
- Hoog tijd voor actie is het als kinderen aangeven dat 'hier niets is', als ze moeilijk centrale plekken kunnen noemen of als ze zeggen dat ze er niet geraken. Jongeren weten dat er niet overal evenveel voorzieningen kunnen zijn, maar zijn erg gefrustreerd wanneer betekenisvolle plekken verdwijnen.
- Werk ook aan het sociale weefsel. Dat er 'van alles gebeurt' in de eigen gemeente, bijvoorbeeld door feesten en evenementen, zorgt er mee voor dat kinderen en jongeren zich thuis voelen en gehecht zijn aan hun stad of gemeente.
- Hoe u kinderen kan betrekken bij hun directe woonomgeving en hun gemeente, én hoe u inspraak daarover vorm kan geven, leest u in onze tools [Buurtspelers](#) en [Hoe zot is ons dorp](#).

2. Realiseer het recht op spelen op lokaal niveau.

Het gewone spelen 'op straat' of op pleintjes staat om allerlei redenen onder druk. Toch is het net daar dat kinderen zichzelf (leren) organiseren, elkaar ontmoeten, hun buurt leren kennen. En als lokale overheid kunt u daar het verschil maken!

- [Word een Goe Gespeeld!-gemeente.](#)
- Zorg voor voldoende diverse plaatsen voor het eigen spel van kinderen, én denk daarbij aan bereikbaarheid en een goede inplanting. Die bereikbaarheid is belangrijk: je kan ruimte voor kinderen niet zomaar centraliseren of in één zone concentreren, want kinderen geraken niet overal.
- Meer en meer steden en gemeenten maken een [speelruimtebeleidsplan of een speelweefselplan](#) op als leidende instrumenten voor hun beleid. Zo werken ze planmatig aan de formele en informele plekken die voor kinderen en jongeren van tel zijn, én aan de verbindingen ertussen. Elders gaat het vooral over een doordachte spreiding en opvolging van speelpleintjes; daar zijn nog mooie groeimogelijkheden.
- Denk ook aan tieners en jongeren: zij zijn vooral op zoek naar plekken waar ze elkaar kunnen ontmoeten en gewoon mogen chillen en zichzelf kunnen zijn.
- Besef dat publieke ruimte des te belangrijker is voor wie thuis geen geschikte plaats heeft om te spelen of vrije tijd door te brengen. Lang niet alle kinderen hebben een tuin, en voor kinderen en jongeren die veel drempels ervaren om deel te nemen aan het vrijetijdsaanbod, is de publieke ruimte belangrijker dan voor wie ook.

3. De betonstop? Verdicht verstandig om bruikbaar groen te vrijwaren.

De beschikbare ruimte beter gebruiken voor haar verschillende functies is voor alle steden en gemeenten een uitdaging met de betonstop in zicht. Kernverdichting kan een manier zijn om open, groene ruimte te bewaren.

- Net als andere inwoners kijken kinderen hier ook kritisch naar. Betekent verdichting dat alle restjes groen waar kinderen spelen, worden volgebouwd, zonder een volwaardig alternatief? Blijf opletten dat de kwalitatieve groene ruimtes bewaard blijven of extra aangelegd worden. Kijk naar hoe kinderen nu spelen en vrijwaar de kansen voor dat soort spel bij een heraanleg. Juist hier is de waarde van inspraak met kinderen enorm.
- Dichter en compacter wonen kan wanneer er toegankelijk én bruikbaar groen naast komt. Voor kinderen betekent groen: een bereikbaar park, terrein of stuk natuur waar je iets kan doen. Geen zicht- of schaamgroen, maar plekken die voldoende groot zijn om op verschillende soorten gebruikers in te spelen.

4. Maak écht werk van het STOP-principe.

Mobiliteit was misschien wel hét thema van de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen. Dit thema doorsnijdt allerlei beleidsdomeinen: ruimtelijke ordening, sociaal beleid, onderwijs, vrije tijd, gezondheid, duurzaamheid, veiligheid. Daarom is het ook buitengewoon interessant voor inspraak. Een uitdagende vraag is dan hoe u het STOP-principe concreet kunt invullen in uw gemeente of stad.

Kinderen zijn afhankelijk van andere vervoersmiddelen dan de auto. Als zachte weggebruiker zijn zij extra kwetsbaar. Maar als u hen vaker zelfstandig op weg krijgt, vermindert u vanzelf de files in uw stad of gemeente.

- Voor kinderen en jongeren zijn goede voet- en fietspaden noodzakelijk, om naar school te gaan, naar het jeugdwerk of naar hun vriendjes. Straten en pleinen die gemaakt zijn op maat van kinderen, zijn meteen ook (be)leefbare straten en pleinen voor andere inwoners.
- Een schoolomgeving tot een verkeersveilig eilandje maken is goed, maar om kinderen zelfstandig de weg van thuis naar school te laten maken, moeten op zijn minst alle onoverkomelijke barrières tussenin weggewerkt zijn.
- Handhaving hoort bij het STOP-principe. Auto's die op het fietspad geparkeerd staan of werken die het voetpad versperren, creëren situaties die voor kinderen extra gevaarlijk zijn. Voor de soms nog weinig gekende fiets- en schoolstraten is sensibilisering cruciaal.
- Voor tieners en jongeren geeft het openbaar vervoer de mogelijkheid eens buiten de gemeentegrenzen te stappen. Vaak bevindt hun sport- of vrijetijdsclub zich in een andere gemeente of stad. Daarom is de interregionale mobiliteit voor hen belangrijk. Door goeie verbindingen houdt u jongeren betrokken bij uw eigen gemeente.
- Ga er niet vanuit dat kinderen tegenwoordig wel overal geraken 'omdat hun ouders hen brengen'. Voor veel kinderen is dat niet het geval en kan de bereikbaarheid van sport- en jeugdinfrastructuur een reëel probleem zijn.

5. Laat alle kinderen en jongeren mee participeren in het beleid.

Kinderen en jongeren stemmen niet, gaan niet naar bewonersavonden of zetelen niet in de gecoro. Maar als experts van hun dagelijkse leven hebben ze u heel wat nuttigs te vertellen over wat er speelt in hun omgeving. Ze nemen elke dag de route van school naar huis, zoeken de beste speel- en rondhangplekken in hun buurt en kijken graag naar wat er om hen heen gebeurt. Betrek hen bij uw beleid: omdat zij betrokken partij zijn, én omdat u er zelf wijzer door kan worden.

- Bedenk dat kinderen en jongeren onderling net zoveel van elkaar verschillen als volwassenen.
- Betrek ook de jeugd die u anders niet makkelijk bereikt. Kijk dus breder dan de jeugdraad of het jeugdwerk. Werk doordacht via scholen of werk samen met werkingen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Neem kinderen en jongeren in (kans)armoede uitdrukkelijk mee op in inspraak over het beleid.
- Combineer meer structurele vormen van inspraak – een jeugdraad, maar ook een jaarlijkse bevraging bijvoorbeeld – aan ad hoc-inspraak over specifieke projecten. Koppel meer grootschalige enquêtes aan belevingsonderzoek dat dieper gaat.
- Zorg voor mensen en middelen die de stem van kinderen en jongeren kunnen vertalen naar beleidsaanbevelingen.

Mogen wij u uitnodigen om deze punten zeker mee op de agenda te zetten voor uw beleid? Dan dromen wij alvast samen met u van dorpen en steden waarin alle generaties zich thuis voelen!

Met vriendelijke groet,
Team Kind & Samenleving,

Peter Dekeyser
Sofie Marque
Johan Meire
Sabine Miedema
Francis Vaningelgem
Wouter Vanderstede

COLUMN

Het monster in de tiener

Door Peter Dekeyser

Vanwege een zeldzaam gebrek aan files was ik die herfstavond ruimschoots te vroeg op mijn bestemming. Nog dik anderhalf uur was het voor ik een lezing moest geven. Het leek me dan ook geen fout idee om iets te gaan drinken en ondertussen mijn voorbereiding nog even door te nemen. Ik was in het soort dorp waar drankgelegenheden dun gezaaid zijn, en op maandagavond ook nog eens vaak gesloten... Maar ineens was daar toch een oplichtende bierreclame aan de overkant van de uitgestorven straat.

Het café had een keurig, ietwat saai interieur. Voor de gelegenheid had men het echter gepimpt: doodshoofden, zwevende heksen, spinrag en uitgeholde, boosaardige pompoenen creëerden een morbide opwindning. De drie mannen aan de toog zagen er ook niet bepaald smetteloos uit. Eentje had een kapsel als van een ontploft hondje en een ander een gebit dat onderdeel leek van de seizoensdecoratie.

Aan het tafeltje naast mij zaten een man en een vrouw. De man had smalle schouders en lusteloze lippen. Desondanks probeerde hij indruk te maken op zijn vrouwelijke gezelschap. Met een lange, dunne vinger wees hij naar een van die gemene pompoenen. Hij had het over mooie tradities, en hoe jammer het is dat ze worden overspoeld door commercie en door Hollywood. "Aan tradities moet je niet prutsen!" zei hij met een misprijzende trek, en hij nam een slok van zijn gin-tonic. De vrouw, een wat klein uitgevallen, rondborstige brunette in een aardige jurk, leek niet zo breedspakig.

GERUISLOOS ONDERGING ZE HET GESPREK. ZE SCHEEN TE BESEFFEN DAT HUN CONVERSATIE VERUIT HET VLOTST VERLIEP ALS ZIJ ER ZELF HET ZWIJGEN TOE DEED.

"En vorig jaar, met Halloween, waren het natuurlijk weer de jongeren die voor problemen zorgden!"

De vrouw keek alsof het ronduit zinloos was deze bewering tegen te spreken.

"Denk je dat jongeren op zo'n avond het spel meespeelen?"

"Ho neen", reikte hij zelf het antwoord aan. "Neen hoor! De boel op stellen zetten, dat kunnen ze! Ik heb het vorig jaar met mijn eigen ogen gezien: baldadigheden, intimidaties en zelfs misbruik!"

Na dat laatste woord liet hij een korte, maar diepzinnige stilte vallen. De vrouw knikte en nam een gezichtsuitdrukking aan die niet misstond bij een woord als 'misbruik'.

"Kinderen en Halloween, dat is nog eens echt fijn. Zo zingend van deur tot deur trekken, en snoep inzamelen... Maar jongeren... Nee... Ik ken ze ... De boel verzieken."

"Ze kunnen maar beter gewoon wegblijven van het Halloweenfeest," besloot hij.

Ik moest terugdenken aan hoe vorig jaar, op de avond van 31 oktober, de bel ging. Omdat we ons thuis bewust zijn van tradities hadden we een mandje met snoep klaar. Vóór ons stond een wriemelend stel wezentjes. Aan hun afmetingen merkte ik dat we met kinderen te maken hadden. Ze waren echter vermomd en geschminkt als monstertjes, op die manier kon je werkelijk niet zien dat er ook ettertjes tussen zaten.

Ogenblikkelijk richtten ze hun begerige oogjes op het snoepmandje. Ze naderden gevaarlijk dicht! Zingen kwam er niet van. Meteen graaiden tientallen klauwtjes in het mandje om, brutaal en baldadig, niet één snoepje maar een handvol weg te ritsen. Hoe mijn vrouw ook probeerde voor de zwaksten op te komen, we moesten lijdzaam toezien hoe een monstertje van zijn buit werd beroofd. Gelukkig waren ze toen nog schattige kinderen, en kwamen ze met dat kattekwaad weg. Binnen een paar jaar zouden ze tieners zijn, en misschien van een magere man te horen krijgen dat ze beter gewoon wegbleven van het feest.

In de stad kun je misschien prima zonder auto, maar de stad kan zelf zo moeilijk zonder. Eén dag per jaar is het anders. Op autoloze zondag hingen we rond in Brussel en zagen we hoe kinderen vrij door de straten rolden. Het was een kleine verovering, waarin de zachte weggebruiker voor even de sterkste werd. Een beeldverslag van al dat spelen op (min of meer) twee wielen.

Tekst en foto's door Johan Meire

Wat meteen in het oog springt, is de diversiteit aan wielervoertuigen die niet in staal verpakt zijn. Kinderen en volwassenen, al dan niet gehelmd, bemannen fietsen in alle maten en soorten, rollen voort op steps, rolschaatsen en skateboards, en er zijn ook minibrommertjes en telegeleide auto's met een kleuter in. De fietsers proberen wheelies en andere kunstjes, en wie valt, wordt weer overeind geholpen. Autoloze zondag is wanneer de Brusselse kinderen leren fietsen.

Autoloze zondag zet de gewone verhoudingen op zijn kop. Dat maakt het een speelse dag. Niet alleen omdat plots fietsers en voetgangers baas zijn, maar omdat je plots massaal volwassenen ziet skaten en omdat je zomaar paarden ziet windowshoppen in de Louizalaan.

Speels, omdat het allemaal niet zo nauw steekt, want je kan zomaar wat rondfietsen zonder extreem te moeten opletten. Het resultaat is een vrolijke chaos; het rode verkeerslicht heeft die dag een net iets minder dwingende autoriteit.

Het is ook feest: op pleintjes zijn er optredens en springkastelen, kinderen rijden rond met ballonnen. Het geluid van mensen en muziek wijst de weg: daar is iets te doen! Want autoloze zondag is ook de dag met de grootste verkeersstilte en het meeste menselijke geluid. De grote assen hoor je niet meer van ver. Maar nog altijd zijn ze er: het zicht van de massa's fietsers die er voortdurend passeren, wijst de weg.

De stad transformeert grondig op autoloze zondag, maar dat wil niet zeggen dat ze één grote zone wordt: er blijven heel verschillende soorten straten en pleinen. De grote assen zijn het terrein van groepen fietsers en skaters die van de dag een familie-uitstapje hebben gemaakt. Ze palmen de grote lanen en de kleine ring in als hun terrein: de macht van de grote getallen doet de taxi's en bussen een plek achter de massa tweewielers innemen.

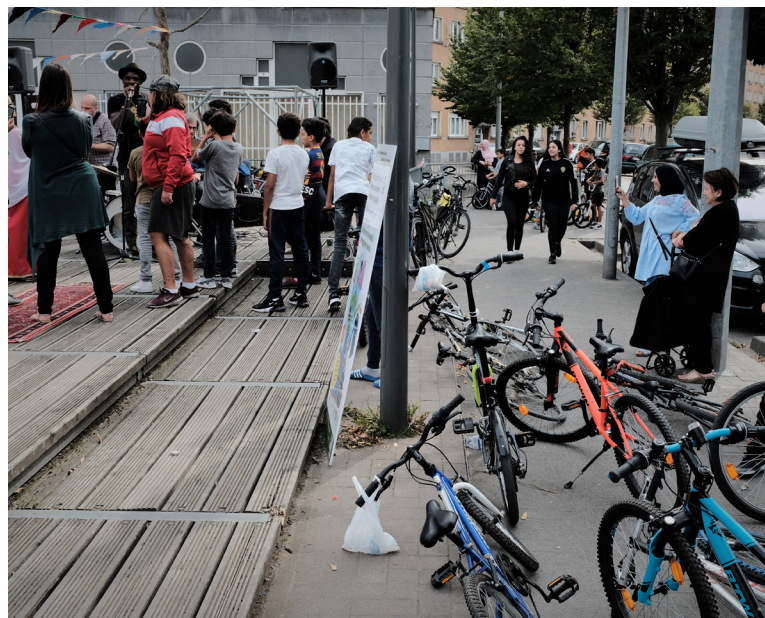
Die genieten van het plezier om massaal die anders quasi ontoegankelijke ruimte helemaal in te nemen, en te skaten of te steppen waar anders alleen auto's komen. Voor één keer zijn de op de grond geschilderde fietsen geen excuusverf.

Heel anders is het herontdekken van de eigen straat door de bewoners: kinderen en jongeren rijden wat toertjes in hun eigen buurt, gebruiken de straat als speelstraat, hangen wat bij elkaar rond, maar dan op de fiets. Ouders duwen driewielertjes voort.

Hier en daar is er iets te doen, en dan wordt de stad weer een dorp: in de schaduw van het plaatselijke optreden slingeren fietsen rond en rijden kinderen af en aan, heen en weer wippend tussen de muziek, de lollyverkoper, de ouders op het terras, en de skates van het vriendinnetje die je ook wel eens wil uitproberen. Zo nemen ze, omdat het vandaag kan, de straat rondom het buurtpleintje in.

Andere straten lijken elke identiteit te verliezen: plots zijn ze doodse stroken asfalt geworden, ononderbroken afgeboord met rijen geparkeerde auto's. Het zijn wel degelijk de mensen die de stad maken.

De grotere pleinen blijven de openbare plekken bij uitstek, ook op autoloze zondag. Zoals altijd tonen jongeren hun bmx- en skatekunstjes op het populaire skatepark aan de Kapellekerk, maar iets meer opzij zijn het kleine kinderen die, in het zicht van hun ouders, de betonnen hellingen verkennen en hun grenzen trachten te verleggen op hun step, fiets, of gewoon te voet. Op de pleinen blijven terrasjes natuurlijk werken, en voor kleinere kinderen zijn 'lege', autovrije pleinen toch nog altijd net dat beetje veiliger om op rond te fietsen.

En misschien mogen kinderen dan wel net dat tikje meer: 'Ik bestelde koffie op een heerlijk stil Sint-Katelijne,' [schrijft Celia Ledoux in Bruzz](#) over autoloze zondag. 'De kinderen mochten een straat verder hun ijsje halen. Het schokte me hoe veilig hun afwezigheid voelde.' Dat is het subversief-speelse aan autoloze zondag. Het toont, voor één dag, wat er óók mogelijk zou zijn: niet helemaal exact zo, natuurlijk, maar toch. Hoeveel meer bewegingsvrijheid zouden kinderen hebben en hoeveel meer gemoedsrust hun ouders wanneer kinderen konden spelen in autoluwe straten? Of wanneer auto's niet zoveel plaats innamen?

DE MAAKBARE WERELD

Pallets zijn goedkoop, alom verkrijgbaar en ze lijken alles mogelijk te maken. Maar hoe vind je het goede materiaal en waar moet je op letten? Een beknopte handleiding voor speelse doe-het-zelvers.

Door Peter Dekeyser

Je kunt er niet naast kijken: houten pallets zijn hip en duiken op in tuinen, op caféterrassen... Verwonderlijk is dat niet. Ze zijn goedkoop en vormen een perfect basismateriaal voor meubilair. Denk aan stoelen, tuinbanken, opbergsystemen, bedden, plantenbakken. Voortdurend zie je nieuwe, creatieve vondsten opduiken. De stap naar speelconstructies is vrij evident en uitnodigend. Je ziet ze geregeld in privétuinen, maar ook daarbuiten: in gezamenlijke voortuinen, op braaklandjes, in de kinderopvang, de jeugdbeweging of de speelpleinwerking.

Welke constructies duiken zoal op?

- Speelkeukens
- Huisjes en hutten (met of zonder dak)
- Lagere speelplateaus en podia
- Slede gemaakt van pallets
- Balustrade (om een specifieke zone of een toestel af te bakenen)
- Speelse plantenwand
- Kampen, door kinderen gemaakt (vaak zijn pallets hier maar een onderdeel van het gebruikte bouw materiaal)

Het is duidelijk dat pallets ook hun constructieve beperkingen hebben. Zo worden ze beter niet gebruikt voor hogere, verticaal gestapelde toepassingen, omdat die niet stabiel genoeg zijn. Ook voor speelaanleidingen waar bewegende componenten in zitten (scharnierende, schommelende en /of zwiervende onderdelen) zijn pallets minder geschikt. In zeer algemene termen kun je stellen dat ze prima materiaal zijn voor zitelementen, meer elementaire speelaanleidingen en voor constructies die geen aanleiding geven tot uitdagend bewegingsspel.

Voortuintjes van het project Gummarushof Mechelen, dat Kind & Samenleving mee begeleidde.

Buittenspeelkeuken voor kinderen

De kunst van het kiezen

Mensen denken weleens dat alle pallets hetzelfde zijn, maar er zijn flinke verschillen in afmetingen, constructiewijze en gebruik. De globale afmetingen kunnen verschillen, maar ook de breedte en dikte van de gebruikte planken en klossen. Uiteraard worden uiteenlopende houtsoorten gebruikt. Verder zijn er pallets voor hergebruik en pallets voor eenmalig gebruik.

Europallets (bijvoorbeeld met het EPAL-logo) hebben een standaardmaat (120 x 80). Zulke gestandaardiseerde afmetingen zijn handig voor constructies waar een zekere esthetiek of moduleerbaarheid wordt nagestreefd. Ze zijn over het algemeen ook robuuster en gaan langer mee.

Pallets gemaakt van geperste houtsnippers zullen wellicht niet geschikt zijn voor speelaanleidingen. Heel recent zijn 'intelligente' pallets met ingebouwd tracking-systeem op de markt gebracht. Maar het is evident dat ze geen meerwaarde bieden voor speelaanleidingen. Of ziet iemand hier een uitdaging voor nieuwe, creatieve toepassingen?

Heel wat bedrijven verkopen pallets door aan particulieren, en ook op tweedehandssites worden ze aangeboden. Zoals gezegd zijn er soms redenen om op zoek te gaan naar die éne specifieke maat of dat ene bepaalde type. Maar vaak - bijvoorbeeld voor het bouwen van kampen - ben je niet naar dat heel specifieke type op zoek. Wie zich wil laten leiden door het aanbod kan in de eigen omgeving op zoek gaan. Vaak zijn er bedrijven in de buurt die regelmatig pallets binnenkrijgen (van geleverde goederen). Met wat geluk zijn ze gratis op de kop te tikken.

Op veilig spelen

Voor je op zoek gaat naar pallets, is het goed te beseffen dat ze niet allemaal even veilig zijn. Aangezien pallets veelvuldig zijn gebruikt voor transport van allerlei materialen, kunnen ze aangetast zijn door vloeistoffen en andere producten. Wanneer je wilt selecteren, is het goed na te gaan of je daar iets van merkt: vlekken en vreemde verkleuringen zijn 'verdacht', hou het liever bij een proper, vlekkenvrij pallet. Vermijd gekleurde pallets, ook al zien ze er nog zo cool uit: heel vaak hebben ze chemische ladingen gedragen, en ze kunnen giftig zijn.

Het is zeker zo dat er pallets in omloop zijn die prima geschikt zijn voor hun initiële doel en toch niet zo bruikbaar voor speelaanleidingen. Dat zien we met name waar minderwaardig hout wordt gebruikt. Wie een gebruiksvoorwerp wil maken, moet daar voldoende rekening mee houden. In dat geval wordt de sterkte van de individuele planken belangrijker, en ook splinters zijn zeker een aandachtspunt. Vermijd hout dat er minderwaardig, beschadigd of splinterig uitziet.

Aangezien het gebruikte hout bij pallets onafgewerkt is (niet geschaafd, niet geschuurd...) kunnen ze behoorlijk ruw zijn. Te ruig soms om een gebruiksvoorwerp voor kinderhanden te worden. Maar het is wat dubbel: dat ruwe karakter maakt de pallets ook in zekere mate aantrekkelijk, en het is amper haalbaar om te schuren tot een pallet alleen nog een glad oppervlak heeft.

Sommige constructies hebben per definitie een heel tijdelijk karakter. Denk bijvoorbeeld maar aan een 'kinderkamp'. In dergelijke gevallen is het allicht niet nodig om de pallets te schuren. Kinderen zien immers zelf met welk basismateriaal ze werken, waarbij ze vaak heel verschillende materialen gebruiken (niet enkel pallets, maar ook stevige takken, een autoband, een baal stro, en noem maar op). Het is dan meer aangewezen om kinderen een stel werkhandschoenen te geven.

Kinderen bouwen kampen met pallets en vele andere spullen.

Speelhutten in een Leefstraat in Gent.

Daarnaast zijn er de meer permanente speelconstructies, waarvoor het bij specifieke delen aangewezen zal zijn om te schuren. Het gaat om de mate waarin kinderen blootgesteld zijn aan mogelijke splinters. Denk aan vlakken en delen die veelvuldig gemanipuleerd worden, zoals bijvoorbeeld een werkblad. Met een schuurmachine kunnen de grote, makkelijk bereikbare vlakken, hoeken en kanten worden aangepakt. En moeilijk bereikbare plekken die toch een probleem vormen voor kinderhanden, zullen manueel moeten worden behandeld.

Krijgt uw constructie een oppervlaktebehandeling? Dat is niet per se noodzakelijk. Maar bij een project waar de nodige tijd in is gestoken, is het zinvol de levensduur te verlengen. Pallets bestaan uit onbehandeld hout, en een grondlaag zorgt ervoor dat het hout minder absorberend is en de hechting van de afwerklaag verbetert. Met pallets is het vaak fijn om een transparante lak of beits te gebruiken, in dat geval moet de grondlaag natuurlijk ook transparant zijn.

Een kritische blik

Bij het zelf ineensteken van een speelaanleiding is het zonder meer aangewezen de constructie aan een risicoanalyse te onderwerpen. Dat kun je zelf doen. Daar hoeft geen keuringsbedrijf voor op te draven. Het is veeleer zaak gedetailleerd na te gaan of alle onderdelen en constructiewijzen van een voldoende veiligheidsniveau zijn.

Het houdt in dat je veilig materiaal gebruikt, maar ook dat het concept van het project voldoende eenvoudig blijft: geen complexe, hoge constructies, geen roterende of bewegende onderdelen. En geen toestellen die aanleiding geven tot uitdagende bewegingen van de gebruiker.

Daarnaast zijn er nog volgende aandachtspunten:

- Aandacht voor de structurele stabiliteit
- Aandacht voor uitstekende schroeven of andere scherpe delen
- Bij hogere constructies: aandacht voor beknellingen (met name hoofdbeknelling staat hier voorop)
- Bij hogere constructies: aandacht voor de valbodem rondom de constructie.

BUITENSPEELDAG VOLGENS PIETER BRUEGEL

Goed, op de 'Kinderspelen' van Pieter Bruegel de Oude staan geen smartphones en tablets, maar het spelen zelf: dat is nog altijd herkenbaar. Zo wordt het schilderij een echt zoekplaatje voor wie interesse heeft in de concrete spellen, en voor wie graag zoekt naar wat er ontbreekt.

Door Johan Meire

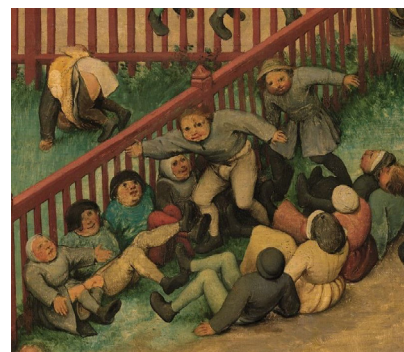

Tot 13 januari 2019 loopt in het Kunsthistorisches Museum van Wenen een grote overzichtstentoonstelling van het werk van Pieter Bruegel de Oude. Een van de topstukken is *Kinderspelen* uit 1560, een schilderij dat deel uitmaakt van de vaste collectie van het museum.

Zoals oude foto's een feest van herkenning kunnen zijn, of net een heel andere wereld schijnen te tonen, zo leggen we bij het zien van de *Kinderspelen* ook meteen de relatie met onszelf. Het schilderij is een soort encyclopedie van kinderspelletjes: een zoekplaatje met 230 figuren en meer dan 80 verschillende spellen. Kinderen nemen het hele schilderij in, en de stad waarin ze de dienst lijken uit te maken. Het thema was toen nieuw: afbeeldingen van kinderen en hun spel kwamen her en der los voor, vaak in de rand van manuscripten, maar Bruegel maakte er echt het onderwerp van zijn werk van.

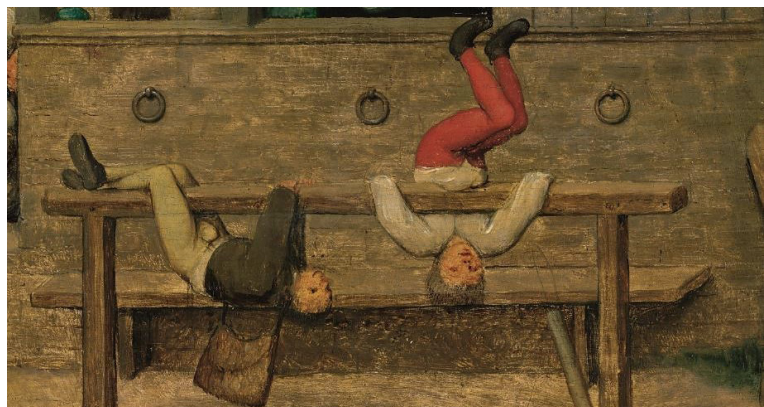
Over de interpretatie van het werk is veel inkt gevloeid. Is het een moralistisch schilderij dat eigenlijk over volwassenen gaat en dat suggereert dat de dagelijkse bezigheden van de mens lachwekkend en futiel zijn in de ogen van God? Of past het in het opkomende humanisme, waarin er aandacht groeide voor kinderen, hun ontwikkeling en hun spel, dat zowel diende om stoom af te laten als om allerlei vaardigheden te oefenen? Omdat niet geweten is wie de opdrachtgever voor de *Kinderspelen* was, blijft dit onduidelijk. Wel weten we dat het werk thuis bij rijke burgers gehangen moet hebben, waar het dan aan een select publiek van gasten getoond werd. Nog los van de mogelijke ideeën die erin vervat zitten, was het schilderij voor hen een zoekplaatje dat uitnodigde om in detail naar de afgebeelde kinderen te kijken en daar dan over te converseren.

Zoekplaatje

Ook nu blijft het schilderij een zoekplaat van formaat: wat een plezier om te zoeken naar wat wel en net niet op het schilderij staat. Op het paneel is veel fysiek spel te zien: spelletjes die lichaamsbeweging en vaardigheden vragen. Het schilderij is een en al beweging en soms gaat het er ronduit hevig aan toe.

Tegelijk gaat het vaak om oefening en beheersing: op stelten lopen, een bezem doen balanceren op je vinger, tollen, handenstand, om je as draaien, knikkeren.

Er is imitatiespel – een van de centrale groepjes speelt een bruiloft na – en spel dat verbonden is met rituelen, zoals het vuur en het aan de deur gaan zingen.

Maar er ontbreken ook soorten spel. Geen dobbelstenen of kaarten, zoals Bruegel die wel schilderde in *Het gevecht tussen carnaval en vasten*. Is bikkelen hier een gokspelletje of gaat het om de vaardigheid? Een meisje roert in een drol, maar lijkt dat eerder bedachtzaam en onderzoekend te doen dan uit plezier voor het scatologische.

Hier en daar worden ze ook geholpen door volwassenen.

Al krijgen twee speelvechtende kinderen wel een emmer afval over zich heen gegoid.

Het is fascinerend om te zien hoe herkenbaar veel van de spelletjes nog zijn, ook meer dan vier eeuwen later. Al hebben plastieken zwembandjes de varkensblazen van toen vervangen.

Hoe herkenbaar en levensecht ook, net als spelen zelf leent het schilderij zich niet tot één heldere uitleg. Veel kans dat Bruegel dat wel leuk gevonden zou hebben. Op het schilderij staat een meisje dat poeder uit bakstenen schraapt en afweegt: dat werd in Antwerpen als pigment voor verf gebruikt. Bruegel zette haar rechtsonder op het paneel, vlak boven zijn eigen naam.

De Kinderspelen en een aantal andere schilderijen zijn in detail te bekijken op de nieuwe website [Inside Bruegel](https://www.insidebruegel.nl). De illustraties bij dit artikel zijn van Inside Bruegel overgenomen.

COLOFON

Iets gelezen dat u heeft geraakt?

Mail naar info@k-s.be !

Uw ideeën (complimenten, kritische bedenkingen) inspireren ons voor volgende magazines.

Kind & Samenleving Magazine wordt 3 x per jaar digitaal verspreid.

U kunt zich gratis abonneren via www.k-s.be

Contactgegevens:

Lange Ridderstraat 22

2800 Mechelen

tel. 0487/023.390

info@k-s.be

Verantwoordelijke uitgever

Kind & Samenleving vzw.

Werkten mee aan dit nummer:

Johan Meire, Sabine Miedema, Wouter Vanderstede,

Peter Dekeyser, Sofie Marque, Francis Vaningelgem.

Eindredactie: Kaat Schaubroeck.

Vormgeving: Karolien Verbanck.

Overname van artikels uit Kind & Samenleving magazine is geen probleem, mits expliciete bronvermelding.

Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht beschermd.

Wil u ze reproduceren, dan moet u hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming hebben van Kind & Samenleving.

Vlaanderen
verbeelding werkt